

DECLARACIÓ DE CONSENS DEL COI

Assetjament i abusos sexuals a l'esport. Any 2006

PANELL D'EXPERTS DE LA COMISSIÓ MÈDICA DEL COI

Membres del panell

Arne Ljungqvist (Suècia)

President, Comissió Mèdica del COI

Margo Mountjoy (Canadà)

Coordinadora de la declaració de consens, Comissió Mèdica del COI

Celia Brackenridge (Regne Unit)

Assessora del programa: Professora de Ciències de l'Esport (Esport juvenil), Escola d'Esport i Educació, Universitat de Brunel

Kari Fasting (Noruega)

Assessora del programa: Professora del Departament d'Estudis Socials i Culturals, Escola noruega de Ciències de l'Esport

Participants

Steven Boock (Regne Unit)

Director de la Unitat Esportiva i de Protecció Infantil, Societat nacional per a la prevenció de la crueltat infantil

Charlotte Bradley-Reus (Mèxic)

Presidenta de la ONG Demusa, periodista, investigadora

Joy Bringer (Gal·les)

Psicòleg d'esports de categoria superior per al Consell d'Esports de Gal·les

Paulo David (Suïssa)

Agent de drets humans a Nacions Unides, Drets Humans a l'Esport Juvenil

Margery Holman (Canadà)

Professor en el Departament de Cinesiologia a la Universitat de Windsor

Sheldon Kennedy (Canadà)

Exjugador d'hoquei de la NHL, fundador de «Respect in Sport» (Respecte a l'esport)

Kimie Kumayasu (Japó)

Professora adjunta i investigadora col·laboradora al Centre d'Estudis Femenins a la Universitat de la prefectura d'Osaka, facultat d'arts i ciències liberals.

Secretària general de la Societat japonesa d'Estudis de Gènere i Esports

Sandra Kirby (Canadà)

Presidenta olímpica i professora de Ciències de l'Esport, Departament de sociologia, Universitat de Winnipeg

Trisha Leahy (Hong Kong)

Cap de Serveis Científics i d'Atletes, Institut d'Esports de Hong Kong

Petra Moget (Països Baixos)

Consellera principal del Comitè Olímpic Holandès sobre assetjament i abusos sexuals, científica del moviment humà i consellera principal d'esports d'elit

Debbie Simms (Austràlia)

Directora, Ètica esportiva, Comissió australiana d'esports (advocada, especialista en procediments i polítiques)

Jan Toftegaard-Stoekel (Dinamarca)

Doctor i professor adjunt a la Universitat de Dinamarca del sud, Institut d'Esports i Biomecànica

Ian Tofler (EUA)

Psiquiatre esportiu, especialista i investigador clínic

Maarten Weber (Països Baixos)

Psicòleg policial, inspector en cap de policia, conseller del Comitè Olímpic Holandès sobre assetjament i abusos sexuals

DECLARACIÓ DE CONSENS: ASSETJAMENT I ABUSOS SEXUALS A L'ESPORT

En la seva funció de fomentar i protegir la salut de l'atleta, la Comissió Mèdica del COI reconeix tots els drets dels atletes, incloent-hi el dret a gaudir d'un entorn esportiu que aporti seguretat i suport. En aquestes condicions, els atletes tenen més

possibilitats de prosperar i millorar el rendiment esportiu. L'assetjament i els abusos sexuals són vulneracions dels drets humans, amb independència de l'entorn cultural, que poden danyar la salut tant individual com en l'àmbit de l'organització. Malgrat que tothom sap que l'esport ofereix possibilitats importants de desenvolupament personal i social, aquestes oportunitats es veuen afectades quan es produeixen els problemes esmentats. L'assetjament i els abusos sexuals es produeixen a tot arreu. En l'àmbit de l'esport, donen lloc al patiment dels atletes o d'altres persones, i a responsabilitats legals, financeres i morals per a les organitzacions esportives. Aquests problemes afecten tots els esports, atès que es produeixen a qualsevol nivell de rendiment. Tots els actors de l'esport comparteixen la responsabilitat d'identificar i evitar l'assetjament i els abusos sexuals, així com de desenvolupar una cultura de dignitat, respecte i seguretat a l'esport. Més concretament, les organitzacions esportives vetllen per la seguretat i és per això que haurien de demostrar una autoritat ferma a l'hora d'identificar i eradicar aquestes pràctiques. Un sistema esportiu saludable que atorgui poders als atletes pot contribuir a la prevenció de l'assetjament i els abusos sexuals tant dins com fora de l'àmbit esportiu.

Aquest document és una síntesi de la informació científica de què es disposa actualment sobre les diferents formes d'assetjament i abusos sexuals, els factors de risc que poden alertar la comunitat esportiva perquè hi intervingui de manera anticipada i els mites que desvien l'atenció d'aquests problemes. A més a més, proposa un seguit de recomanacions amb l'objectiu d'assolir més perceptibilitat, desenvolupament i implementació de polítiques, educació i prevenció, i un augment de les bones pràctiques.

DEFINICIÓ DEL PROBLEMA

L'assetjament i els abusos sexuals a l'esport són la conseqüència de relacions i abusos de poder. L'*assetjament sexual* fa referència a la conducta envers una persona o un grup de persones, que implica un comportament físic, verbal o no, de caràcter sexual, independentment que sigui o no deliberat, legal o il·legal, i que es basa en un abús de poder i confiança que la víctima o algun testimoni considerin no desitjat o forçat. L'*abús sexual* fa referència a qualsevol activitat sexual a la qual no es doni o no es pugui donar el consentiment. En l'àmbit de l'esport, acostuma a implicar la manipulació i l'engany de l'atleta. L'assetjament i els abusos sexuals es produeixen en una cultura d'organització que facilita aquestes oportunitats. En realitat, es tracta de símptomes de la pèrdua d'autoritat a l'es-

port. L'assetjament per causes de gènere, la fustigació i l'homofòbia són en conjunt aspectes d'assetjament i abusos sexuals continus a l'esport (vegeu l'apèndix 1). L'*assetjament* per causes de gènere consisteix en el tractament despectiu d'un gènere o l'altre de manera sistemàtica i repetida, però no necessàriament sexual. La *fustigació* implica uns rituals iniciàtics abusius que acostumen a presentar components sexuals i en què els nouvinguts són el principal objectiu. L'*homofòbia* és una forma de prejudici i discriminació que comprèn des d'un ressentiment passiu a un tracte discriminatori actiu de persones homosexuals, bisexuals i transsexuals.

PROVES CIENTÍFIQUES: FREQUÈNCIA, RISCOS I CONSEQÜÈNCIES

La investigació indica que tant l'assetjament com els abusos sexuals es produeixen en qualsevol esport i a qualsevol nivell, i sembla ser que amb major freqüència a l'esport d'elit. Els membres de l'entorn de l'atleta que ocupen llocs de poder i autoritat acostumen a ser-ne els principals autors, tot i que els companys dels atletes també solen identificar-se com a autors i normalment són més sovint persones del sexe masculí que del sexe femení.

Els atletes són silenciats pel procés d'assetjament i abusos sexuals. El risc d'assetjament i abusos sexuals és més gran quan hi ha una manca de protecció, una motivació elevada de l'autor i una alta vulnerabilitat de l'atleta (sobretot pel que fa a l'edat i a la maduresa). No hi ha proves que la quantitat de roba o el tipus d'esport siguin factors de risc, sinó que només són mites. La investigació identifica situacions de risc als vestuaris, a les instal·lacions esportives, als viatges, a casa o al cotxe de l'entrenador i als esdeveniments socials, sobretot en aquells en què és present l'alcohol. Les presentacions d'equip o les celebracions de final de temporada també poden donar lloc a un comportament d'abús sexual contra persones o grups.

La investigació demostra que l'assetjament i els abusos sexuals a l'esport poden afectar greument i negativament la salut física i psicològica de l'atleta, donar lloc a una reducció del rendiment i provocar la marginació de l'atleta. La informació clínica indica que les malalties psicossomàtiques, l'ansietat, la depressió, l'abús de substàncies, les autolesions i els suïcidis són algunes de les greus conseqüències per a la salut. Les actituds passives o de no intervenció, negació i/o silenci per part de persones amb llocs de poder a l'esport (sobretot testimonis) augmenten el dany psicològic de l'assetjament i els abusos sexuals. L'absència d'intervenció per part d'un testimoni també genera a les víctimes la impressió que els comportaments abusius i

d'assetjament són legals i socialment acceptats i/o que els esportistes no poden fer-hi res per denunciar-los.

RELACIONS EN L'ÀMBIT DE L'ESPORT

L'assetjament i els abusos sexuals a l'esport no discriminen per motius d'edat, gènere, raça, orientació sexual o discapacitat. Els atletes procedeixen de diferents orígens culturals o familiars i són el centre d'un sistema de relacions dedicat a ajudar-los a assolir el seu potencial esportiu. En les relacions de l'atleta amb membres del seu entorn (entrenadors, personal mèdic i científic, administradors, etc.) hi ha en tot moment una diferència de poder que, en cas d'abusar-ne, pot conduir a l'assetjament i als abusos sexuals i, en particular, a relacions d'explotació sexual amb atletes.

Perquè es produeixin aquestes relacions cal compartir bona part del temps en l'entorn emocionalment intens de l'esport competitiu. Aquesta situació pot conduir l'atleta a un risc d'aïllament en una relació de control en què es vulnera el seu poder i dret a prendre decisions.

Tots els adults de l'entorn d'un atleta han d'adoptar unes polítiques definides pel que fa a les seves funcions, responsabilitats i límits relacionals que siguin adients. Una de les condicions essencials és que cada membre de l'entorn i altres figures amb autoritat es mantinguin dins dels límits d'una relació professional amb l'atleta.

ESTRATÈGIES DE PREVENCIÓ

Entre les estratègies de prevenció acceptades s'hi inclouen unes polítiques associades a codis de bones pràctiques, educació i formació, mecanismes de suport i denúncia i sistemes de control i avaluació. Independentment de les diferències culturals, cada organització esportiva hauria d'implantar totalment aquestes disposicions.

La política és una declaració d'intencions que demostra un compromís per crear un entorn segur i respectuós per a tot-

hom. La política hauria d'establir quins són els requisits en relació amb el foment de drets, benestar i protecció. De la mateixa manera, permet que l'organització intervingui de manera immediata, imparcial i justa davant d'una denúncia o acusació, i que prengui mesures disciplinàries, penals o d'altre tipus, segons correspongui.

Els codis de bones pràctiques defineixen uns criteris de comportament acceptables que, si se segueixen, serviran per implementar la política. Els criteris de comportament estableixen un paràmetre definit d'allò que és acceptable o no i poden ajudar a minimitzar les possibilitats d'assetjament i abusos sexuals i les acusacions sense fonament (vegeu l'apèndix 2).

RECOMANACIONS

Totes les organitzacions esportives haurien de:

1. Desenvolupar polítiques i procediments per prevenir l'assetjament i els abusos sexuals.
2. Controlar la implementació d'aquestes polítiques i procediments.
3. Avaluat l'impacte d'aquestes polítiques per identificar i reduir l'assetjament i els abusos sexuals.
4. Desenvolupar un programa d'educació i formació sobre assetjament i abusos sexuals al seu o als seus esports.
5. Fomentar i demostrar una autoritat justa, respectuosa i ètica.
6. Promoure col·laboracions sòlides amb pares/tutors per a la prevenció de l'assetjament i abusos sexuals.
7. Fomentar i donar suport a la investigació científica entorn d'aquestes qüestions.

Per mitjà de la prevenció de l'assetjament i els abusos sexuals a l'esport, l'entorn esdevindrà un espai més segur, saludable i positiu per a tots.

En cas de divergències entre la versió en anglès i les versions traduïdes de la declaració de consens, prevaldrà la versió en anglès.

Bibliografia

- Aquesta llista que no és definitiva, sinó simplement indicativa d'algunes de les fonts d'aquest tema.
- Australian Sports Commission. 2006. Ethics in Sport – Member Protection. Disponible en: www.ausport.gov.au/ethics/memprot.asp
- Brackenridge CH, Pitchford A, Nutt G, Russell K. Child welfare in football: An exploration of children's welfare in the modern game. London: Routledge/Taylor & Francis; 2007.
- Brackenridge CH, Fasting K, editors. Sexual harassment and abuse in sport – International research and policy perspectives. London: Whiting and Birch; 2002.
- Brackenridge CH. Spoilsports: Understanding and preventing sexual exploitation in sport. London: Routledge; 2001.
- David P. Human rights in youth sport: A critical review of children's rights in competitive sports. London: Routledge; 2005.
- Fasting K, Brackenridge C, Sundgot-Borgen J. Experiences of sexual harassment and abuse among Norwegian elite female athletes and non-athletes. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 2003; 74:84-97.
- Johnson J, Holman M, editors. Making the Team: Inside the world of sport initiations and hazing. Toronto: Canadian Scholar's Press; 2004.
- Kirby S, Greaves L, Hanvkivsky O. The Dome of Silence: Sexual harassment and abuse in sport. Halifax, Nova Scotia: Fernwood Publishing / London: Zed Books; 2000.
- Out Games. 2006. Declaration of Montreal on Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Human Rights. Disponible en: http://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_Montreal
- Panathlon International. 2004. Declaration on Ethics in Youth Sport. Disponible en: www.panathlon.net
- Sport England/NSPCC Child Protection in Sport Unit. 2003. National Standards for Safeguarding Children in Sport. Disponible en: www.thecpsu.org.uk
- Tofler I, de Geronimo TF. Keeping your kids out front without kicking them from behind: how to manage high-achieving athletes, scholars and performing artists. San Francisco, CA: Jossey-Bass; 2000.
- WomenSport International Position Statement on Sexual Harassment in Sport. Disponible en: www.womensportinternational.org

Apèndix I L'exploració sexual contínua. Adaptació de Brackenridge (1997)

DISCRIMINACIÓ SEXUAL		
ASSETJAMENT SEXUAL I DE GÈNERE		
INSTITUCIONAL.....		FUSTIGAMENT I ASSETJAMENT SEXUAL
PERSONAL		
"El clima advers"	"Atenció no desitjada"	"Preparat o forçat"
Segregació laboral vertical i horitzontal	Amenaces o abusos de manera escrita o verbal	Intercanvi de recompenses o privilegis per favors sexuals
Manca de polítiques contra l'assetjament i/o agents o canals d'informació	Bromes i comentaris de caràcter sexual, comentaris pujats de to o insinuacions sexuals, burles relacionades amb el cos, la indumentària, la situació matrimonial o la sexualitat	Grapejos
Manca de sistemes d'assessorament o tutela	Humiliacions relatives al rendiment	Exhibició indecent
Pagament o recompensa diferencial o perspectives de promoció per motius sexuals	Pintades de caràcter sexual o homòfob	Activitat sexual forçada
Llocs dissenyats o il·luminats de manera escassa o poc segura	Bromes vulgars sobre sexe	Agressió sexual
Absència de seguretat bàsica	Observacions, proposicions, invitacions o confiança de caràcter sexual i intimidatori	
	Domini a les reunions, a l'espai d'entrenament o sobre l'equip	Violència física/sexual
	Comportament condescendent o indulgent que afecta l'amor propi o el rendiment a la feina	Violació
	Contacte físic, carícies, pessics o petons	Incest
	Vandalisme de caràcter sexual	
	Trucades telefòniques o fotografies ofensives	
	Espiar	
	Intimidació sexual	

Apèndix 2

Criteris per a les polítiques i codis de bones pràctiques en una organització esportiva

La política sobre assetjament i abusos sexuals hauria de:

- Identificar i tractar aquestes qüestions.
- Fer mostra de transparència i facilitar-ne la comprensió.
- Consultar atletes.
- Comunicar-se àmpliament per mitjà de publicacions i de l'educació.
- Aprovar-se per part de l'òrgan de gestió pertinent (p. ex., Consell Directiu o Comitè Executiu) i incorporar-se als estatuts i/o reglaments.
- Aplicar-se a tots els membres de l'organització.
- Tenir el suport d'una estratègia d'educació i formació exhaustiva.
- Revisar-se i actualitzar-se de manera periòdica, especialment quan hi ha un canvi principal en els reglaments constitucionals de l'organització o en la legislació.

La política hauria de:

- Estipular que tots els membres tinguessin dret al respecte, la seguretat i la protecció.
- Establir que el benestar dels membres és primordial.
- Identificar qui és el responsable perquè s'implementi i es mantingui aquesta política.
- Especificar quins casos constitueixen una vulneració.
- Especificar les conseqüències de les esmentades vulneracions.
- Especificar els procediments de denúncia i tractament de les vulneracions.
- Oferir informació sobre el lloc on les parts implicades en una denúncia poden buscar assessorament i suport.
- Especificar els procediments per mantenir registres.
- Oferir orientació per denunciar tercers ("denúncia d'irregularitats").

Haurien d'existir codis de bones pràctiques en relació amb l'assetjament i els abusos sexuals per a les funcions específiques de membres d'una organització esportiva. El codi de bones pràctiques sobre l'abús i l'assetjament sexuals hauria de:

- Oferir orientació sobre els criteris adequats/esperats de comportament de tots els membres.
- Establir processos ben definits per tractar comportaments inacceptables, incloent-hi l'orientació sobre mesures i sancions disciplinàries.